ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Isa-Maria Bergman
KEINO osaamiskeskuksen
koordinaattori

10.10.2022

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta

Asia: VNS 4/2022 vp Valtioneuvoston selonteko
Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma
Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa

Kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskuksen, KEINOn, lausunto Valtioneuvoston selonteosta Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta.

Motiva kiittää KEINO osaamiskeskuksen puolesta mahdollisuudesta lausua ja nostaa esiin seuraavia huomioita.

Ympäristöystävällisyyttä edistävät hankintakriteerit
Selonteko nostaa esille tuoteryhmiä, joilla tutkimusten perusteella olemassa elinkaari- ja hiilijalanjälkilaskentatietoa. Tämä on olennainen tietoa ympäristöystävällisten julkisten hankintojen toteuttamiselle. Laskentatieto sinällään ei kuitenkaan vielä riitä, vaan tiedon on myös oltava luotettavalla tavalla todennettua tuotteen elinkaareen aikaisista alihankintaketjuista. Tästä syystä on erityisen tärkeä, että kansallisesti kiinnitämme huomioita tuotteiden elinkaaritiedon luotettavaan todentamiseen.

Pidämme hyvänä, että selonteossa korostetaan hankintakriteerityön merkitystä. Kansallisesti kehitetyt, helposti saavutettavat ja luotettavat kriteerit ovat tehokkain tapa toteuttaa vähähiilisiä hankintoja laajassa mittakaavassa. Koska kriteerityö on kovin resursseja vievää, sitä kannattaa kohdistaa tuoteryhmiin, joille on olemassa standardisoitua elinkaaritietoa, laskentamenetelmiä ja markkinatoimijoilla luotettavia todentamistapoja. Välttääksemme väärinkäsityksiä haluamme korostaa että elinkaari- ja hiilijalanjälkitieto ei ole sama kuin hankintakriteeri. Kriteerityö on tehtävä tutkitun tiedon pohjalta tiiviissä yhteistyössä niin hankintaorganisaatioiden kuin tuotteita ja palveluita toimittavien yritysten kanssa. Motiva Oy on tehnyt tätä työtä hankerahoituksen puitteissa vuodesta 2010 ja nyt sitä on pienimuotoisesti jatkettu osana KEINO osaamiskeskuksen toimintaa. KEINO kehittää vuonna 2023 uuden kansallisen kestävien hankintojen tietoalustan, jonka tarkoituksena on koota sekä luotettavia kriteereitä kuin muuta tuoteryhmä- ja hankintakategoriakohtaista tietoa. Pidämme tärkeänä, että kansallisesti kohdennettaisiin riittävästi ja pysyvämmin resursseja sekä uusien kriteerien kehittämiselle että nykyisten päivittämiselle. Hankintoja valmisteleville tästä olisi suurin mahdollinen hyöty.

KEINO osaamiskeskus

KEINO osaamiskeskukseen kuuluvat tällä hetkellä Motivan lisäksi, Business Finland, Hansel Oy sekä tutkimusorganisaatiot VTT ja Syke. Suomen Kuntaliiton kanssa yhteistyö jatkuu strategisena kumppanuutena.

KEINOn julkaisemaan vähähiilisten julkisten hankintojen pelikirjaan voi tutustua täältä.

Politiikkatoimet

Olemme erityisen iloisia selonteon toimenpide-ehdotuksesta varmistaa, että Suomessa on nykyistä pysyvämmät rakenteet ja rahoituspohja ympäristövastuullisten ja vaikuttavien julkisten hankintojen vauhdittamiseksi. KEINO on toiminut vuodesta 2018 valtion erityisavustuksen turvin hankemaisesti. Toiminnan vaikuttavuus edellyttäisi kuitenkin, että rahoitus olisi sekä pysyvämpää että mahdollisesti monikanavaisempaa. Kestävät ja innovatiiviset julkiset hankinnat liittyvät moneen valtionhallinnon alaan ja KEINO olisi luonteva toimija koordinoida neuvonta- ja kehitystoimintaa Suomessa. Eikä julkisten hankintojen merkitys yhteiskunnan ilmiöihin vastaamisessa ja strategisten tavoitteiden saavuttamisessa ole ainakaan vähenemässä. KEINOn koordinaattorin ominaisuudessa näemme Motivassa, että nykyinen verkostomainen toiminta on vahvuus ja edesauttaa toiminnan vaikuttavuuden aikaansaamisen. Pysyvämmällä rakenteella ja rahoituksella KEINO onnistuisi kuitenkin varmemmin systeemisen muutoksen tukemisessa.

Pidämme hyvänä suositusta siitä, että valtion organisaatioiden, kuntien ja kuntayhtymien valmistelemissa ilmasto-ohjelmissa ja ilmastobudjeteissa otettaisiin huomioon tavoitteiden kannalta vaikuttavimmat hankintakategoriat. Tätä työtä Motiva Oy on jo aloittanut yhdessä resurssiviisaiden kuntien FISU-verkoston kanssa.

Kiinnitämme huomioita siihen, olisiko ehdotetulla valtioneuvoston periaatepäätöksellä toivottua lisäarvoa. Aiemmin toteutetut julkisiin hankintoihin kohdennetut periaatepäätökset eivät ole aikaansaaneet muutosta hankintayksiköissä strategisella tasolla eivätkä päätösten tavoitteet siten ole toteutuneet. Pidämme myös hiukan hankalana kotimaisuuden korostamista, joka voi johtaa laittomiin hankintamenettelyihin, eikä myöskään varmuudella edistäisi energia- ja ilmastotavoitteita. Selonteossakin mainittu kansallinen hankintastrategia sekä KEINOn hankintojen johtamisen kehittämistoimet edistävät jo melko vahvasti samaa tavoitetta kuin ehdotettu päätös.

Helsingissä 12.10.2022

Motiva Oy

Vesa Silfver

Vesa Silfver

toimitusjohtaja